

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พัฒนาการและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหอน ตำบลวังอ่าง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช” พิจารณาสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

๑.พัฒนาการของชุมชนบ้านวังหอนตำบลวังอ่าง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช
พอสรุปผลได้ดังนี้

ชุมชนบ้านวังหอนได้พบหลักฐานว่ามีมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์เข้ามาพักอาศัยตามถ้ำและเพิงผาเช่น ถ้ำวังนายพุด ถ้ำสันตปทูลหาหรือถ้ำหนักเหียง เป็นต้น ถ้ำเหล่านี้ได้พบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกทาบและหม้อสามขากระดูกสัตว์และกระดูกมนุษย์มีอายุประมาณ ๕,๐๐๐ - ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๓ - ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ได้มีกลุ่มไพร่หนิินายและอาญาแผ่นดินอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนบ้านวังหอน ประกอบด้วยกลุ่มนายหนอน กลุ่มนายพุด กลุ่มนายหมีและกลุ่มนายช่วย หลังจากนั้นชุมชนได้ค่อยๆ ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น วิถีชีวิตของผู้คนในยุคแรกมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านมีความเชื่อและบูชาวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ เช่น ทวดน้ำเวียน ทวดหรือเทวดาน้ำทะเลเขา ทวดเข้ด้อ ตาหลวงเดช ตาหลวงราม คนธรรพ์ เป็นต้น วิถีชีวิตช่วงนี้จึงเป็นแบบสังคมเครือญาติพึ่งพา ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก โดยมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ผ่านเส้นทางข้ามคาบสมุทรจากชุมชนบ้านวังหอนไปทางทิศตะวันตกข้ามเทือกเขาบรรทัดทางช่องภูเขาบริเวณบ้านในเตา แล้วเดินทางไปลงแม่น้ำตรังออกสู่ทะเลอันดามันที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง และจากชุมชนบ้านวังหอนไปทางทิศตะวันออกผ่านลงคลองชะอวดและแม่น้ำปากพนังออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่หลัง พ.ศ.๒๕๐๐ ชุมชนบ้านวังหอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาประเทศที่เน้นการสร้างรายได้เป็นหลักละเลยรากเหง้าวัฒนธรรมดั้งเดิมชุมชนมีการให้สัมปทานป่า การเปลี่ยนสวนผลไม้ป่าเป็นสวนยางพารา จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๒๕ - ๒๕๓๑ มีการนำกระแสไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนบ้านวังหอน และในปี พ.ศ.๒๕๓๑ กองทุนส่งเสริมการทำสวนยางพาราได้เริ่มเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านทำลายสวนยางพาราเก่าและต้นไม้อื่นเปลี่ยนไปปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่และยังมีการนำยาฉีดหญ้ามาใช้ในสวนยาง ส่งผลให้สัตว์ประเภทแมลง และสัตว์อื่น ๆ บนผิวดินตายไปหมดตลอดถึงปลา ปู หอยและสัตว์อื่นๆ ถูกทำลายไปด้วย ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่าไม้ ทำให้ทรัพยากรเหล่านี้ลดน้อยลงบางชนิดสูญพันธุ์ไปจากชุมชน สัคมสมัยนี้จึงต้องปรับเปลี่ยนเป็นแบบสังคมบริโภคนิยมที่ทุกอย่างต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยเป็นแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น การมีถนนทางติดต่อกับสังคมภายนอกได้สะดวก ทำให้วัฒนธรรมสมัยใหม่จากภายนอกเข้ามาครอบงำชุมชนบ้าน

วังนอนมากขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนในบริเวณนี้เริ่มออกไปทำงานหรืออพยพออกจากชุมชน เพื่อทำงานหารายได้และตั้งถิ่นฐานใหม่ในสังคมเมืองและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น หากชุมชนไม่มีแผนที่พัฒนาชุมชนบ้านวังนอนบนพื้นฐานรากเหง้าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของตนเอง

๒.ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังนอน

๒.๑ ทุนด้านความเชื่อและศาสนา แบ่งออกได้ ๒ ประเด็นดังนี้

ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนบ้านวังนอน ความเชื่อด้านนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ที่สถิตอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ทวดน้ำเวียน สถิต ณ บริเวณเขาคัดแข้งมีลักษณะเป็นงูเผือก ชาวบ้านได้สร้างศาลไว้ตรงทางเข้าหมู่บ้าน ทวดหรือเทวดาน้ำทะเลขุสาสถิตอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นงูใหญ่ ปู่เจ้าฟ้าหรือปู่เจ้าสมิงพลาย สถิตอยู่ ณ ศาลบริเวณโรงเรียนบ้านหื่อน คนธรรพ์สถิตอยู่ ณ ถ้ำคนธรรพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ อีกจำนวนมาก เช่น ทวดรังด้อ ตาขเดชะ ตาหลวงราม ทวดตาท่มั่นเกล็ดยายนาง เป็นต้น วิญญาณศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นที่เคารพบูชาของชุมชนบ้านวังนอน ซึ่งคอยคุ้มครองชาวบ้านวังนอนให้ปลอดภัย ผู้ที่เคารพบูชาจะได้รับการช่วยเหลือแต่หากลบหลู่ผู้นั้นจะได้รับโทษมีอันเป็นไปต่างๆ นานา

ความเชื่อทางศาสนาชาวบ้านวังนอนเป็นผู้นับถือพุทธศาสนา ร้อยเปอร์เซ็นต์มีความเชื่อในระบบกุศล โดยเฉพาะความเชื่อว่าหลวงพ่อดำแสงธรรมสโร เป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถยันระยะทางได้ เดินกลางฝนไม่เปียก พระเครื่องรางของขลังที่ หลวงพ่อดำแสง ธรรมสโร สร้างไว้เชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ มีพุทธคุณด้านแคล้วคลาดภัย เมตตามหานิยม โชคลาภและคงกระพันมหาอุด และเชื่อว่าเมื่อท่านมรณภาพแล้ว ร่างกายจะไม่เน่าเปื่อยแข็งกลายเป็นหิน จึงต้องใส่โลงแก้วไว้ในวิหารภายในวัดวังหอมพุทธาราม เพื่อให้ชาวบ้านและประชาชนทั่วไปได้กราบไหว้บูชาต่อไป

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ความเชื่อทางพุทธศาสนามักจะผสมผสานกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ ชุมชนบ้านวังนอนมีความเชื่อทางด้านนี้หลายอย่าง เช่น การตั้งศาลพระภูมิ การทำพิธีสวดบั้งน้ำทำพิธีแก้คุณไสย เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเหล็กไหลชาวบ้านวังนอนเชื่อว่าถ้ำและเพิงหินหลายแห่งเป็นที่อยู่ของเหล็กไหล เช่น ถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำวังนายพุดถ้ำห้วยยูง ถ้ำหนักเหรียญ เป็นต้น ซึ่งได้มีคนหลายกลุ่มเข้ามาทำพิธีเพื่อตัดเหล็กไหลนำไปใช้เป็นเครื่องรางของขลังป้องกันตัว

๒.๒ ทุนด้านประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีวันสารทไทยหรือประเพณีชิงเปรตเป็นประเพณีที่ชาวบ้านวังนอนได้ถือปฏิบัติมาหลายชั่วคนเพราะถือว่าเป็นประเพณีทำบุญให้กับบรรพบุรุษหรือปู่ย่าตายาย บิดา มารดา ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเรียกว่า ประเพณีชิงเปรต ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ทั้ง ๒ วันที่ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัดใกล้เคียงบ้าน สมัยก่อนชุมชนบ้านวังนอนไม่มีวัดชาวบ้านเดินทางไปทำบุญที่วัดถ้ำพระพุทธรักษา อำเภอยะยง จันทบุรี ปัจจุบันชาวบ้านร่วมกันไปทำบุญที่วัดวังหอมพุทธาราม ซึ่งเป็นวัดกลางชุมชนบ้านวังนอน ขนบที่ใช้ในการทำบุญ ได้แก่

ขนมลาพอง ขนมเบข้ม(ขนมเจาะหู) ขนมบ้าและขนมเทียน โดยจัดใส่ภาชนะ เรียกว่า หมับ ไปด้วย พระที่วัดหลังพระสงฆ์ทำพิธีเสร็จแล้วชาวบ้านทำขนมลาวหวานไปวางบนร้านเปรตที่ยกพื้นสูง บางครั้งร้านเปรตตั้งบนเสาสูงนิยมใช้ต้นหมากทนนํ้ามัน แล้วให้ผู้ทำบุญแย่งชิง ขนมจากร้านเปรตเพื่อนำกลับไปบ้านเพราะถือว่าเป็นมงคล

ประเพณีวันทุเรียนหล่น เนื่องจากบริเวณชุมชนบ้านวังหอนมีสวนทุเรียนจำนวนมากที่ให้ผลผลิตในแต่ละปีเกินความต้องการของชุมชน จึงมีการจัดจัดงานวันทุเรียนหล่น ขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ มีการจัดงานต่อเนื่องมาทุกปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นการจัดงานครั้งที่ ๑๙ การกำหนดวันจัดงานแต่ละปีไม่แน่นอนประมาณเดือนสิงหาคม – กันยายนของทุกปี การจัดงาน ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ตรงกับวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ สถานที่จัดงานใช้บริเวณโรงเรียนบ้านวังหอน วัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ของดีชุมชนบ้านวังหอน กิจกรรมในงานมีการประกวดผลไม้ ประกวดอาหารท้องถิ่น นวดแผนโบราณ มีกีฬาพื้นบ้าน เช่น ตะกร้อ บอลเลย์ ชักกะเยอ แข่งขัน ทูนทุเรียน แข่งขันกินทุเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบ้านในชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวบ้านวังหอน

๒.๓. ทูนด้านการทำมาหากิน

การหาของป่า เนื่องจากชุมชนบ้านวังหอนตั้งอยู่บนป่าต้นน้ำที่ล้อมรอบด้วยภูเขา ซึ่งเป็นแหล่งป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด และสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น ช้าง เสือ หมี เม่นกวาง ครุฑา หมูป่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสวนผลไม้ป่าอีกหลายชนิด แต่ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ทุเรียนและมังคุด ซึ่งสามารถนำผลไม้เหล่านี้มาบริโภคในชุมชนได้ตลอดทั้งปีส่วนที่เหลือก็สามารถนำไปแลกเปลี่ยนหรือขายให้กับชุมชนภายนอกเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนไม้นานาพันธุ์ก็นำมาเป็นสิ่งก่อสร้างหรือนำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น หวายไม้ไผ่ คล้า คลุ้ม จาก เป็นต้น นำมาทำเป็นธนูใส่ของ เช่น กะเจ็ย กระดิ่ง เสือ เป็นต้น

การตบवाद เป็นวิธีการจับแมลงवाद ซึ่งเป็นแมลงชนิดหนึ่งคล้ายจิ้งจกแต่ตัวเล็กกว่า เนื่องจากชุมชนบ้านวังหอนมีป่าไม้มากเป็นที่อาศัยของแมลงหลายชนิด บางชนิดชาวบ้านจับมาเป็นอาหารโดยเฉพาะแมลงवादชาวบ้านนิยมนำมาเป็นอาหาร การจับแมลงवादให้ได้จำนวนมากๆ ชาวบ้านใช้วิธีตบवादในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ของทุกปีต้นไม้เริ่มแตกใบอ่อนแมลงवादจะรวมตัวกันมาเกาะกินใบไม้ การตบवादกระทำกันในเวลากลางคืน โดยนำตะเกียงหรือไฟที่ทำจากมันยางจุดไฟให้เกิดแสงสว่างแล้วใช้กิ่งไม้ปักไว้คู่กับแสงไฟ ผู้จับแมลงใช้มือตบให้เกิดเสียงดังหรือใช้กะลาเคาะให้เกิดเสียงดัง แมลงवादจะบินลงมาจับที่กิ่งไม้หรือลงมาเล่นแสงไฟชาวบ้านจะช้อนจับเพื่อนำไปปรุงเป็นอาหารปัจจุบันการตบवादได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแข่งขันต่อต้านยาเสพติดในหมู่บ้าน โดยใช้สถานที่บริเวณโรงเรียนบ้านวังหอน

การทำนาเดิมชุมชนบ้านวังหอนมีที่ราบและเนินเขาที่พอจะทำนาได้ประมาณ ๓๐ ไร่ การทำนาแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ทำนาดำบริเวณใกล้ๆ วัดวังหอนพุทธาราม ซึ่งชักนํ้าจากลำห้วยต่างๆ โดยใช้ระบบทำนบหรือเขื่อนแม่ทัพด้วยคันดิน และการทำนาไร่บนเนินสูง แต่ผลผลิตยังไม่พอเลี้ยงชุมชน

ได้ทั้งหมด อุปสรรคสำคัญที่ทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร นอกจากปัญหาเรื่องน้ำแล้ว คือ ปัญหาเรื่องนกลาจำนวนมาก จึงต้องเลิกการทำนาไปประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว

การทำสวนเดิมชุมชนบ้านวังหอนทำสวนแบบสวนป่าหรือสวนธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ ได้แก่ สวนทุเรียน สวนมังคุด สวนยางพาราและสวนเงาะ ต่อมามีการตัดโค่นทุเรียนป่าเป็นสวนยางพารา ประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔ นอกจากนี้ยังมีการทำสวนพลู ซึ่งเป็นพลูที่มีชื่อเสียงสามารถส่งไปขายนอกชุมชนทำรายได้หลักให้กับชุมชนมาตั้งแต่อดีตปัจจุบันความนิยมการใช้พลูได้ลดความจำเป็นลง ส่วนสวนผลไม้ปัจจุบันได้รับการปรับปรุงพัฒนาเป็นสวนสมรมแบบผสมผสานมีการแบ่งพื้นที่เป็นชั้นๆ ชั้นสูงสุดปลูกหมาก มะพร้าว ทุเรียน ชั้นรองลงมาปลูก มังคุด เงาะ สะตอ ลูกเนียง ชั้นล่างสุด(ที่ราบ) ปลูกผักทั่วไป เช่น จิง ข่มมะเขือ พริก ขมิ้นชัน เป็นต้น

๒.๔.ทุนด้านภูมิปัญญา

ชุมชนบ้านวังหอนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขา เช่น เขาวังนายพุด เขาหน้าอ้ายหมี่ เขาโปะวัด เขาควนหัวช้าง เขาคัดแข็ง เป็นต้นภูเขาเหล่านี้มีถ้ำและเพิงผาที่สวยงาม มีหินงอก หินย้อยที่สวยงาม มีตำนานเล่าขานเกี่ยวกับคนธรรพ์ ตำนานเหล็กไหล และบางแห่งเคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาแล้ว ประมาณ ๔,๐๐๐ ปี ถ้ำและเพิงผาเหล่านี้จึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวบริเวณชุมชนเพื่อสร้างงานและรายได้ให้กับชาวบ้านวังหอน เช่น ถ้ำวังนายพุด ถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำโปะวัดห้วยยูง ถ้ำหนักเหียง เป็นต้น

๒.๕.ทุนด้านหัตถกรรม

หัตถกรรมที่ทำหรือใช้กันในชุมชนบ้านวังหอน ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ได้แก่ เครื่องมือดักสัตว์ เช่น ขอนทำจากไม้ เป็นท่อนผูกมัดด้วยหวายใช้ดักนม และอีเกาะ ขุดด้วยหวายใช้ดัก แม่น และอีเกาะ แร้วใช้ดักสัตว์นานาชนิด เป็นต้น ส่วนเครื่องมือมีหลายชนิด เช่น ชะ ทำด้วยต้นกล้วยและหวายใช้ใส่ผลไม้กระดังง่อมูญ ตานด้วยต้นกล้วยและต้นกล้วยใช้ นวดข้าว ตากข้าว กระดังงูใช้ฟัดข้าว กระเจียวใช้ตากสิ่งของ เป็นต้น

๒.๖. ทุนด้านการแพทย์แผนไทย

ชุมชนบ้านวังหอนเป็นชุมชนป่าเขาที่อยู่ห่างไกลตัวเมืองมาก การรักษาพยาบาลสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก ชาวบ้านจึงนิยมรักษาโรคภัยไข้เจ็บจากหมอพื้นบ้าน ซึ่งใช้สมุนไพรที่หาได้จากในป่าเขาบริเวณหมู่บ้าน เช่น จันทน์หอม มีสรรพคุณแก้โรคริดสีดวง วานแดง มีสรรพคุณแก้โรคคัน เทียมแดงใช้ลดกรดในกระเพาะ เป็นต้น นอกจากนี้ใช้สมุนไพรรักษาผู้ป่วยแล้ว ยังมีการใช้คาถาอาคม ประกอบการรักษาโรคอีกด้วย เห็นได้จากที่หลวงพ่อด่าง ธรรมสโร อดีตเจ้าอาวาสวัดวังหอม พุทธารักษาโรคกระดูกหัก กระดูกแตก ด้วยสมุนไพรและคาถาอาคม

๒.๗. ทุนด้านโบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่ค้นพบในบริเวณชุมชนบ้านวังหอน ส่วนใหญ่พบในถ้ำและเพิงผา เช่น เศษเครื่องดินเผาหลายเชือกทาบหม้อสามขา กระดุกมนุษย์ กระดุกสัตว์ เปลือกหอยพบภายใน

ถ้ำวังนายพุด ถ้ำหนักเหียง และถ้ำโปะวัด เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากถูกทำชลประทาน ขุดมุดค้างควา หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าบริเวณชุมชนบ้านวังหอนเคยเป็นที่พักอาศัยของมนุษย์ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว ส่วนโบราณวัตถุที่สมบูรณ์ได้พบที่เพิงหินใกล้ๆ กับ ถ้ำหนักเหียง ได้แก่ ไห ๔ หู ๒ ใบๆ หนึ่งเป็นไหเคลือบสีน้ำตาลอีกใบหนึ่งเป็นไหไม่เคลือบ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดวังหอมพุทธาราม เป็นเครื่องปั้นดินเผาจากเตาเผาในอำเภอบางระจั้งจังหวัดสิงห์บุรี มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ – ๒๓

๒.๘. การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านวังหอน

๒.๘.๑ การปรับใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทุนทางวัฒนธรรมของสภาพทางธรรมชาติบริเวณชุมชนบ้านวังหอนอัน ประกอบด้วย ถ้ำที่สวยงาม ป่า เขาและน้ำตก เป็นทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นควรร่วมมือกันในการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการใช้เส้นทางถ้ำนายพุดถ้ำหนักเหียง ถ้ำหนักเหียง(สันตบทูลหา) ถ้ำคนธรรพ์และน้ำตกน่านสวรรค์ การจัดการท่องเที่ยวควรให้มีความสัมพันธ์กับประเพณีวันทูลเรียนหล่น หรือในช่วงฤดูที่ผลสุก เช่น เงาะ ทูลเรียน เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับประทานและซื้อกลับบ้าน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มมากขึ้น หรือการจัดการท่องเที่ยวให้สัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนในบริบทใกล้เคียงที่จัดให้มีการท่องเที่ยว เช่น ล่องแก่งหนานมดแดง เป็นต้น เพื่อเป็นการเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวให้สัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ที่ชุมชนควรมี มัคคุเทศก์นำเที่ยวที่รู้จักพื้นที่และมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องราวของชุมชนบ้านวังหอนเป็นอย่างดีด้วย

๒.๘.๒. การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมด้านอาชีพ

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านวังหอน คือเป็นชุมชนต้นน้ำที่แวดล้อมด้วย ป่าเขาและธารน้ำหลายสายที่เป็นต้นน้ำของคลองชะอวดและแม่น้ำปากพนัง ประชาชนส่วนใหญ่จึงสัมพันธ์ อยู่กับป่าเขาเดิมมีอาชีพหลักในการหาของป่า และสวนผลไม้มีนานาชนิด เช่น เงาะ มังคุด ทูลเรียน เป็นต้น ผลผลิตเหล่านี้เดิมมีจำนวนมากเกินกว่าชุมชนจะบริโภคได้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ทำให้ประชาชนจำนวนมาก ประกอบอาชีพการซื้อขายผลไม้ทั้งในลักษณะของผลไม้สดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทำให้ชุมชนมีรายได้ หลักจากป่าเขา นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการปลูกมันชันเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น แต่เดิมมีการปลูกพุดจำนวนมากที่ส่งขายชุมชนภายนอก จนได้ชื่อว่าใบพุดจากชุมชนบ้านวังหอนมีคุณภาพ ดีเป็นที่นิยมของชุมชนภายนอก แต่ปัจจุบันประชาชนนิยมหันมาประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและสวน ปาล์มมากขึ้นทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นชุมชนจึงควรหันมาให้ความสนใจกับทุนทางวัฒนธรรมของบ้านวังหอนและนำทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ดังได้กล่าวมาแล้วเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอาชีพของชุมชนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมตามชุมชนที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานต่อไป

๒.๘.๓ การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

ชุมชนบ้านวังหอนมีศูนย์รวมความเชื่อความศรัทธาที่เกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อยู่หลายแห่ง เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับทวดน้ำ เวียน ทวดหรือเทวดาน้ำ ทะลุเขา ทวดเขารังด้ง เจ้าสมิงพลาย เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ชาวบ้านนับถือกันมาแต่หลังทศวรรษ พ.ศ.๒๕๓๐ เมื่อมีการสร้างวัดวังหอมพุทธาราม โดยการนำของหลวงพ่อด่าง ธรรมสโร ในฐานะพระเกจิอาจารย์ที่ศักดิ์สิทธิ์ วัดแห่งนี้จึงเป็นที่รวมความเชื่อความศรัทธาของชุมชนในการประกอบพิธีบุญของผู้คนตลอดมา เช่น พิธีกรรมวันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ประเพณีทำบุญวันสารทไทย ประเพณีวัดลากพระ (วันออกพรรษา) เป็นต้น ซึ่งประเพณีการลากพระ(วันออกพรรษา) เป็นต้น ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้ ชุมชนสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้คนในบริเวณนี้ ดังเห็นได้จากประเพณีวันสารทไทยหรือประเพณีวันชิงเปรตที่กระทำกันในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกปี เป็นวันที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่องานบุญแก่บรรพบุรุษ บุพการีผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นวันแห่งการรวมญาติมิตรสร้างความสามัคคีให้กับผู้คนและชุมชนและเป็นวันแห่งการบริจาคทานด้วย ซึ่งเป็นการสร้างและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้ผู้คนถือปฏิบัติสืบทอดกันตลอดไป

๒.๘.๔ การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการวางแผนพัฒนาชุมชน

ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ชุมชนสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านวังหอนได้เป็นอย่างดี เช่น การวางแผนในการกำหนดพัฒนาเส้นทางคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ หรือการกำหนดแผนในการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมให้กับประชาชนในชุมชน หรือการกำหนดแผนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้องค์กรในชุมชนสามารถนำข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพิจารณากรอบในการทำงานได้ในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การนำทุนทางวัฒนธรรมไปปรับใช้ในการวางแผนพัฒนานั้นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในชุมชนด้วย

๒.๘.๕ การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นของเรา

ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมตามที่ได้รับจากผลของการวิจัยครั้งนี้เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชนบ้านวังหอน ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการของชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมตลอดถึงสภาพธรรมชาติแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการตั้งถิ่นฐาน เป็นความรู้ที่ผู้คนในชุมชนเริ่มลืมเลือนในปัจจุบัน ดังนั้น องค์กรในชุมชนและโรงเรียนหรือสถานศึกษาสามารถนำไปปรับให้นักเรียนหรือเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวของชุมชนบ้านวังหอน ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการวิจัยเรื่อง“พัฒนาการและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหอน ตำบลวังอ่าง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังนี้

๑.พัฒนาการของชุมชนบ้านวังหอน

เริ่มมีมนุษย์เข้าไปตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ ๕,๐๐๐ – ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว โดยใช้ถ้ำเป็นที่พักอาศัย เนื่องจากบริเวณบ้านวังหอนเป็นป่าดงน้ำ มีลำธารไหลผ่านหลายสาย และป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพที่อาศัยธรรมชาติแต่หลัง ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณริมทะเลหรือแม่น้ำใหญ่ จนกระทั่งประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๓ – ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เริ่มปรากฏหลักฐานให้เห็นว่ามีกลุ่มคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนบ้านวังหอน เช่น การพบเครื่องปั้นดินเผาเป็น ไห ๔ หู จำนวน ๒ ใบ ที่เพิงหินใกล้ถ้ำ นักเหรียญ ซึ่งเป็นไหที่ผลิตจากเตาเผาวัดพระปรารักษ์ จังหวัดสิงห์บุรี มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓ และการพบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาแบบสังคโลก บริเวณสวนยางพาราหน้าถ้ำโปะวัด เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านี้ น่าจะหนีไพร่หนินายหรืออาญาแผ่นดินตามคำเล่าขานของชาวบ้าน เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านวังหอนเป็นหุบเขาลึก จึงเหมาะที่จะหลบภัยได้ดี จากกลุ่มไพร่หนินายจึงค่อยๆ เกิดชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนบ้านวังหอนเป็นจุดที่ตั้งบนเส้นทางข้ามคาบสมุทรได้ จากบ้านวังหอนข้ามไปทางทิศตะวันตกทางช่องเขาบ้านในเตา อำเภอลำดวน จังหวัดตรัง ไปลงแม่น้ำตรังออกสู่ทะเลอันดามันละจากบ้านวังหอนไปทางทิศตะวันออก ไปลงคลองชะอวดและแม่น้ำปากพนังออกสู่ทะเลอ่าวไทย ที่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านวังหอนจึงเริ่มติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกมากขึ้นและมีคนจากภายนอกอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านวังหอนมากขึ้น จนกลายเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลวังอ่าง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนของ ขงยุทธ ชูแว่น ที่ชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรในท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่ชุมชนต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศเพื่อการอยู่รอดของชุมชน

๒. ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหอน

เนื่องจากชุมชนบ้านวังหอนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนป่าดงน้ำแวดล้อมด้วยธรรมชาติที่เป็นป่า มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ผลไม้ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมของกลุ่มชนบริเวณนี้จึงผูกพันหรือมีเหตุปัจจัยจากธรรมชาติแวดล้อม เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ วัฒนธรรมการทำนาคัดสนาไร่ การทำสวนสมรม เป็นต้น แต่วัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนที่มีเหตุปัจจัยจากธรรมชาติ คือ วัฒนธรรมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ เช่น ทวดน้ำ เวียน ทวดหรือทวดาน้ำ ทะลุเขา ทวดเขารังด้อ เจ้าป่า เจ้าฟ้า ปู่เจ้าสมิงพลาย เป็นต้น

¹ ขงยุทธ ชูแว่น.(๒๕๕๑).ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยว่าด้วยความเป็มาสถานภาพ แนวคิดวิธีการศึกษาและสภาวะในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).

ทวดหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ล้วนแต่เกิดจากลักษณะพิเศษของธรรมชาติ เช่น น้ำเวียนซึ่งเป็นวัฏจักรที่ไหลวนเข้าไปใต้ภูเขาขัดแย้งไปออกอีกด้านหนึ่งของภูเขา ซึ่งมีอันตรายสำหรับคนหรือสัตว์ที่ตกลงไป จึงทำให้เกิดความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ คือ ทวดน้ำ เวียนเป็นทวดเช่นเดียวกับทวดอื่นๆ ที่ผู้คนให้ความเคารพบูชาเพราะเชื่อว่าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองป้องกันอันตรายให้ผู้คนในบริเวณนี้ การที่ผู้คนบริเวณนี้ให้การนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มากกว่าสิ่งอื่น อันเนื่องจากเหตุปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ บริเวณชุมชนบ้านวังหอนเดิมไม่มีวัดทางพุทธศาสนาที่จะให้ชาวบ้านได้ยึดเหนี่ยวทำบุญในเทศกาลต่างๆ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงหันไปนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติข้อนี้ สอดคล้องกับ “แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น” ของเสรี พงศ์พิศ¹ ที่ชี้ให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมความเป็นคุณค่าของสังคมที่แสดงออกทางจารีตประเพณี ศิลปกรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ วิถีชุมชนที่มีรากฐานจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงความรู้และภูมิหลังของบุคคล

๓. การส่งเสริมและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

เนื่องจากชุมชนบ้านวังหอนมีทุนทางวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น ทุนด้านความเชื่อและศาสนา ทุนด้านประเพณีและพิธีกรรม ทุนด้านหัตถกรรม ทุนด้านแพทย์แผนไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีป่าเขาน้ำตกที่เป็นธรรมชาติสวยงาม จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาทุนเหล่านี้ เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านวังหอนทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมและพัฒนาประเพณีวันทุเรียนหล่นให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือการส่งเสริมให้ชุมชนทำสวนสมรมหรือสวนแบบผสมผสาน เพื่อให้ชุมชนได้พึ่งตนเองได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและการรักษาสีงแวดล้อมธรรมชาติ

¹เสรี พงศ์พิศ.(๒๕๕๑). แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พัฒนาการและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านวังหอน ตำบลวังอ่าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑.๑ ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยพัฒนาการและทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนอื่นๆทั้งในภาคใต้และภาคอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการ

๑.๒ ควรส่งเสริมให้มีการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือเป็นแบบอย่างของการวิจัยเรื่องอื่นๆในแนวทางเดียวกัน และนำไปปรับใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนต่อไป

๑.๓ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในวงวิชาการ

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

๒.๑ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและสรรพคุณทางยาของพืชสมุนไพรบริเวณชุมชนบ้านวังหอน

๒.๒ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณชุมชนบ้านวังหอนให้มีความพร้อมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน